

2017 m. gruodžio 2 d., šeštadienis. Nr. 93 (8900).

Vietinė rinkliava nuošaliai gyvenantiems: ar mokėti? – 4 p.

Kokia tvorelė puošia Kretingos teismo balkoną?

Laima STONKUVIENĖ

Į šį klausimą nė trupučio negalvojęs greičiausiai atsakytų tik vienas kitas kretingiškis, artimai susijęs su Kretingos muziejaus Žiemos sodo atkūrimu. Muziejininkai tarsi mozaiką vis dar dėlioja detales, atskleidžiančias, kur šiuo metu yra grajų Tiškevičių laikus menančios Žiemos sodo tvorelės, sodą puošę akmenys, kiti papuošimai. O jų, kaip sužinota, yra privačiose sodybose ar kituose muziejuose.

Grajų Tiškevičių Žiemos sodo tvorelė kažkuriuo metu papuošė pastato, kuriame dabar įsikūręs Kretingos apylinkės teismas, balkoną.

9 p.

Kokia tvorelė puošia Kretingos teismo balkoną?

(Atkelta iš 1 p.)

Rastos nuotraukos prilygsta lobiui

„Kai pradėjome ruošti paminėti Žiemos sodo atkūrimo 30-metį, pirmiausiai ieškojome jo įvairių metų nuotraukų, kreipėmės į gyventojus, – pasakojo muziejaus Architektūros ir istorijos skyriaus vedėja Jolanta Klietkutė. – Į mūsų prašymą atsiliepė 12 žmonių, viena moteris nuotraukų atsiuntė net iš Latvijos, ji mokėsi viename iš pirmųjų Kretingos žemės ūkio technikumų kursų. Iš viso gavome 39 nuotraukas. Maloni staigmena laukė Vilniaus regioniniame archyve peržiūrint tuometinio Lietuvos paminklų konservavimo instituto bylas – vienoje jų užtikome buvusių Kretingos dvaro rūmų foto fiksaciją, pradėtą ir baigtą 1970 metais. Šias nuotraukas darė architektas Jonas Zibolis ruošdamas Kretingos dvaro rūmų atkūrimo projektą“.

Pasak J. Klietkutės, 64-ies 1970 metais darytos nuotraukos – tikras lobis: dvaras ir rūmai nufotografuoti iš visų pusių, yra nuotraukos, kaip tuo metu atrodė Baltoji salė, laiptai, krosnys. Rasta ir Žiemos sodo atkūrimo brėžinių.

„Muziejuje iki šiol turėjome tik grafų Tiškevičių laikų, pirmojo pasaulinio karo metu ir tarpukariu darytas Žiemos sodo nuotraukas, 1940–2000 metų laikotarpis ikonografijoje buvo lyg balta dėmė. Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos instituto Architektūros istorijos ir paveldo tyrimų centro archyve radome fotografo V. Zubovo 1959 metais darytą Kretingos dvaro pastatų foto fiksaciją, tačiau šiose nuotraukose matoma tik pastatų išorė. 1959 m. byloje yra ir smulkūs brėžiniai su visais matmenimis, Žiemos sodo pjūvyje matosi ir langas, ir papuošimai, tvorelių kolonos. Gali būti, jog juos darė praktiškai atlikę universiteto studentai. Brėžinyje matosi ir vieną sodo sieną puošęs jungtinis trijų giminių (Tiškevičių, Puslovskių, Horvatų) herbas, kurio dabar labai ieškome. O pirmoji atkurto Žiemos sodo nuotrauka pasirodė 1988 metų gegužės 1 dieną būtent „Švyturyje“, fotografavo Jonas Šimkus“, – pasakojo J. Klietkutė.

Atkūrė interjerų žinovas

Kretingos dvaro žiemos sodą 1880 metais suprojektavo vienas geriausių to meto Prūsijos parkų architektų Johanas Larassas. Pokario metais dvaras įsikūrė Kretingos tarybinio ūkio administracinis ir ūkinis-gamybinis centras, kurio direktoriaus įsakymu 1950 m. Žiemos sodas buvo paverstas trąšų sandėliu, vėliau – mokyklos sporto sale ir galiausiai šiltnamiu.

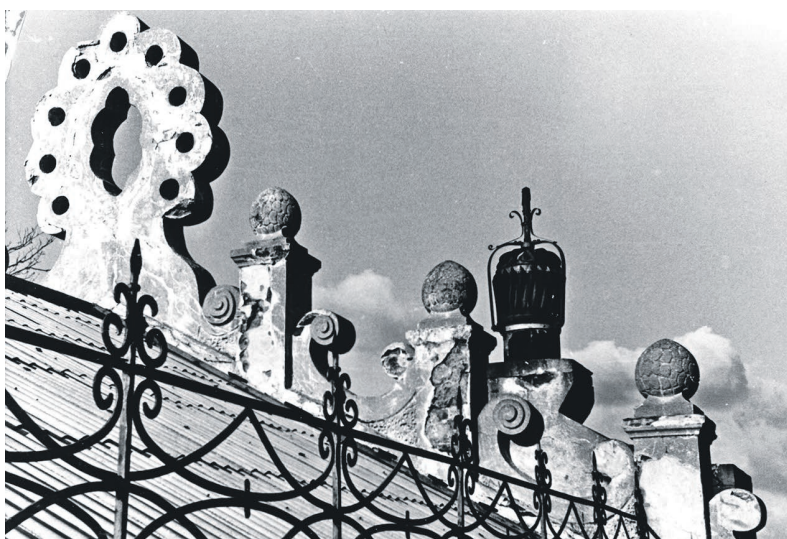
Pirmieji žingsniai atkurti dvarą ir Žiemos sodą žengti 1970 metais. Tuometė technikumų valdžia kreipėsi į Paminklų konservavimo institutą su prašymu parengti dvaro rūmų ir žiemos sodo atkūrimo projektą. Atvažiavo instituto vyriausiasis projektų architektas J. Zibolis, viską nufotografavo, surinko istorinę me-

Žiemos sodo tvorelės.

Tokių dvarą puošusių kankorėžių primenančių akmenų yra privačiojo sodyboje J. Pabrėžos gatvėje.

Išlikę ant Tiškevičių rūmų stogo buvę ventiliatoriai (nuotraukoje kairėje) dabar yra ant šv. Antano dienos centro stogo bei Klaipėdos kalvystės muziejuje.

Taip Žiemos sodas jį atkūrus atrodė 1988 metais.

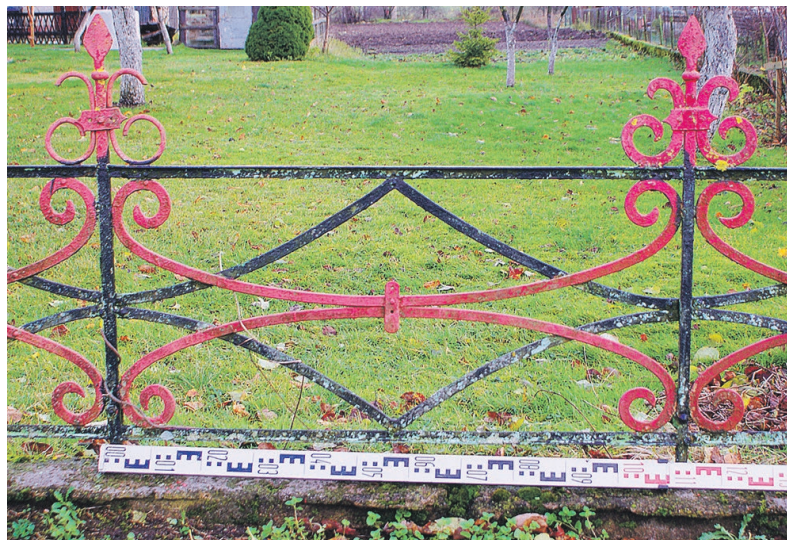
džiagą. Buvusio Kretingos dvaro atkūrimo eskizinis projektas buvo parengtas 1974 metais. Jį, be J. Zibolio, rengė instituto direktorius G. Gailiūšis, vyr. architektas V. Dvareškis, vyr. inžinierius S. Andrašiūnas, skyriaus viršininkė A. Švabauskienė, skyriaus vyr. inžinierius G. Mikšius.

Tais pačiais 1970 metais Paminklų konservavimo institute pradėjęs dirbti J. Zibolis (1929–2015) labiausiai domėjosi architektūros paminklų interjerais. 1973–1976 m. jis buvo vienas iš reprezentacinių rūmų Vilniuje, Daukanto aikštėje, restauracinių darbų autorių, o prabėgus 20-čiai metų dirbo šio ansamblio restauravimo ir pritaikymo Prezidentūrai autoriniame

kolektyve. Buvo interjerų projektų vadovas, Prezidento darbo kabineto, posėdžių salės, baldų, šviestuvų projektų autorius. Prezidento kabinete ir posėdžių salėse iki šiol kabo 16 J. Zibolio sukurtų žalvarinių sieninių 5 šakų šviestuvų. Tarp žinomesnių jo interjerų atkūrimo projektų – ir Kretingos dvaro rūmų interjeras, pagal jo projektus padaryti ir šviestuvai.

Pradžių davė Vilnius

Atsakyti į klausimą, kas tarybiniais metais išdrįso sugalvoti ir imtis atnaujinti ponų dvarą, kas tokį leidimą davė, „Švyturiumi“ padėjo tuomet žemės ūkio technikumų direktoriumi dirbęs Vytautas Zabulionis. Su juo mus suvedė technikumė tais metais

Originali Tiškevičių Žiemos sodo tvorelė puošia vieną sodybą Kurmaičiuose.

dirbusi dėstytoja Irena Lapinskaitė, už tai esame jai labai dėkingi.

„Visos tokios kaip mūsų mokyklos tuo metu buvo įkurtos dvaruose. Pastatai buvo seni, juos reikėjo remontuoti. Įdomu tai, kad pradžia, jog tokie dvarai kaip Kretingos būtų prikelti naujam gyvenimui, davė tuometės Žemės ūkio ministerijos ir jos Kadro rengimo valdybos vadovai. Taip išeitų, kad jau tada buvo žmonių, kuriems rūpėjo dvarų likimas. Jie ne tik sutarė, kad reikia remontuoti Kretingos dvaro pastatus, bet ir pagal nuotraukas atstatyti viską taip, kaip buvo Tiškevičių laikais, – pasakojo V. Zabulionis. – Per metus restauracijai buvo skiriama po 60 tūkstančių rublių, bet sunku buvo gauti reikalingų medžiagų. Vargta, kol gauta aliuminio Žiemos

(Nukelta į 13 p.)

Kokia tvorelė puošia Kretingos teismo balkoną?

(Atkelta iš 9 p.)

sodo konstrukcijoms, o jas padaryti padėjo Kauno metalo konstrukcijų gamyklos direktorius – aliuminį vežėme į Kauną, ten konstrukcijas suvirino, dalimis parvežę montavo Žiemos sode. Sunku buvo gauti ir tinkamų dažų rūmų išorei nudažyti, reikėjo juos parinkti tokius, kokiais pastatas buvo nudažytas Tiškevičių laikais. Trūko ir stiklo, čia pagelbėjo Panevėžio stiklo fabriko direktorius – Panevėžyje buvo pagaminti specialiai Kretingos žiemos sodui skirti stiklai. Statybų ratas buvo užsuktas kaip reikiant, sąžiningai ir kruopščiai dirbo Klaipėdos restauratoriai. Darbo atkuriant rūmus buvo ir mokyklos bendruomenei, bet jis buvo ir savaip įdomus, juk viską matėme savo akimis“.

Prasidėjus restauravimo darbams, kaip muziejinkams pasakojo buvusi technikumų dėstytoja Vida Mockevičienė, stiklinė senosios oranžerijos dalis buvo nuversta traktoriais ir statyta iš naujo. Labiausiai buvo nukentėjusios Tiškevičių laikų natūralių koralų sienos – jos buvo daugybę kartų nubaltintos kalkėmis. Koralus buvo bandoma nuplauti ir vandens srove, ir nušveisti šepčiais, net pakviesta brigada, šveičianti smėliu. Po restauravimo technikumų dėstytojai su mokiniais Žiemos sodo patalpas valė ir šveitė net tris mėnesius. Atkūrus sodą, į jį atvykdavo ekskursijos iš visos respublikos, įėjimas kainavo 20 kapeikų, o norinčių jame apsilankyti eilė nusitęsdavo net iki vartų. Bilietų kasa buvo Žiemos sode, bilietus pardavinėjo patys studentai.

Teko likviduoti avarinę būklę

1991 m. grafų Tiškevičių rūmai buvo perduoti Kretingos

muziejui. Žiemos sodą reikėjo remontuoti, nes jis buvo avarinės būklės: stiklo lakštai prie aliuminio konstrukcijų buvo prikalti medinėmis detalėmis, kurios supuvo; per tarpus į vidų lijo lietus, košė vėjai, žiemą nukardavo ilgiausi varvekliai. Gelbėjant situaciją statinys iš išorės buvo aptrauktas polietileno plėvele, o iškritusių stiklų vieta užkalta faneros gabalais. 1995–2001 m. avarinė oranžerijos būklė buvo likviduota – rekonstruotas viršutinis kupolas, senieji stiklai ir pertvaros pakeisti stiklo paketais ir naujomis konstrukcijomis, apšiltintas stogas, įrengta vidaus ventiliacijos sistema, sutvarkyta lietaus vandens nutekėjimo sistema, perdažytos sienos ir lubos, įrengtas lietovių apšildymas. 2007–2013 m. įgyvendinant ES struktūrinių fondų projektą „Kretingos dvaro sodybos paminklinių pastatų renovacija ir pritaikymas turizmui“ sode sumontuota nauja šildymo sistema, papildomi šildytuvai, pakeista elektros instaliacija, šiaurinėje pusėje stiklai pakeisti stiklo paketais. 2011 m. atidengtas fontanas „Karališkoji melsvė“, kurio autorius – klaipėdietis skulptorius Vytautas Baranskas. Kretingiškė tautodailininkė Birutė Puškorienė augino daug įvairių melsvės lapų ir nemažai jų padovanojo dvaro parko gėlynams apsodinti. Melsvės lapai tapo ryškiu parko akcentu, dėl to augalus padovanojusios B. Puškorienės garbei fontanas įgavo melsvės formą ir buvo pavadintas „Karališkoji melsvė“. Fontanas yra autentiškoje vietoje, kurioje jis buvo rūmus valdant

Tiškevičių šeimai.

Iš sąvartyno – į sodybas

Pasak J. Klietkutės, originalios Tiškevičių laikų Žiemos sodo tvorelės, papuošimai kažkuriuo laiku atsidūrė sąvartynuose ir kituose muziejuose. „Nustatyti faktai patvirtina, kad žemaičiai tikrai yra labai ūkiški žmonės, geram daiktui prapulti neduoda, – šmaikštavo pašnekovė. – Į sąvartyną išmestos originalios Tiškevičių Žiemos sodo ir rūmų stogo tvorelės, papuošimai neprazuvo – tokia tvorelė šiandien puošia vieną sodybą Kurmaičiuose, pastato, kuriame dabar įsikūręs Kretingos apylinkės teismas, balkoną, du stogą puošę kankorėžius primenantys akmenys yra sodyboje J. Pabrėžos gatvėje. Iš viso tokių akmenų buvo šeši, du iš jų rasti atkuriant fontaną, į kurį buvo sumesti. Jie šiuo metu stovi šalia dvaro fontano su mergaitės skulptūra. Išliko ir rūmų stogo ventiliatoriai – vienas dabar yra ant Kretingos šv. Antano dienos centro pastato stogo, kitas – Klaipėdos kalvystės muziejaus kiemelyje. Ši ventiliatorių sąvartyne rado Kalvystės muziejaus įkūrėjas ir vadovas Dionyzas Varkalis. Jis papasakojo sąvartyne matęs ir mūsų dabar ieškomą herbą, bet šis netilpo į automobilį. Kitą dieną nuvažiavęs jo pasiimti jau neberado. Ventiliatorių D. Varkalis ketina dovanoti muziejui, ant stogo jo nebedėsime, planuojame pastatyti kur nors lauke, kad gaudytų vėją, suktųsi ir džiugintų lankytojus“.

J. Klietkutės teigimu, Žiemos sodo atkūrimo istorija vis dar teberašoma. Planuose – susitikti su tuometiniais Kretingos žemės ūkio technikumų vadovais, pedagogais, užrašyti jų prisiminimus.